

MATICHONBOOK

X MARKS THE SPOT

The Story of Archaeology
in Eight Extraordinary
Discoveries

Michael Scott

เขียน

ชาครีย์นรทิพย์ เสวิกุล

แปล

**โบราณคดี
มหัศจรรย์:**

8 เรื่องราวการค้นพบ
บันลือโลก

X Marks the Spot

โบราณคดีมหัศจรรย์

8 เรื่องราวการค้นพบบันลือโลก

X Marks the Spot โบราณคดีมหัศจรรย์

8 เรื่องราวการค้นพบบันลือโลก

Michael Scott : เขียน

ชาคริย์นรทิพย์ เสวิกุล : แปล

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2567

หนังสือเล่มนี้อุทิศแด่ แคสซี่ ภรรยาของผม
ผู้ทำให้ผมได้ค้นพบแสงอาทิตย์ที่สว่างไสวอีกครั้ง
ด้วยความรักหมดหัวใจและความขอบคุณอย่างสุดซึ้ง

MWNLCC

“ดังนั้น จงลืมความคิดใดๆ ของพวกคุณเกี่ยวกับนครที่สาบสูญ
การเดินทางที่แปลกใหม่ และการขุดค้นพบสิ่งต่างๆ ในโลกไปเสียเถิด
เราไม่ได้เดินตามแผนที่เพื่อบึ่งไปสู่ขุมทรัพย์ที่ถูกฝังอยู่
และสัญลักษณ์ ‘X’ ไม่เคยกำหนดจุดสำหรับขุดขุมทรัพย์เลยแม้แต่ครั้งเดียว”

อินเดียน่า โจนส์

ขณะสนทนากับนักศึกษาวิชาโบราณคดีในชั้นเรียนของเขา
จากภาพยนตร์เรื่อง อินเดียน่า โจนส์ ตอนศึกอภินิหารครูเสด
(Indiana Jones and the Last Crusade) ปี 1989

X Marks the Spot โบราณคดีมหัศจรรย์: 8 เรื่องราวการค้นพบบันลือโลก

ชาครีย์นรทิพย์ เสวิกุล แปล

จากเรื่อง X Marks the Spot: The Story of Archaeology
in Eight Extraordinary Discoveries ของ Michael Scott

First published in Great Britain in 2023 by Hodder & Stoughton

Copyright © Michael Scott 2023 | Maps © Mike Parson/Barking Dog Art 2023

Epigraph quote from *Indiana Jones and the Last Crusade* (1989),

directed by Steven Spielberg, screenplay by Jeffrey Boam

Published by arrangement with The Grayhawk Agency Ltd.

Thai Language Translation © 2024 by Matchon Publishing House

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2567

ราคา 395 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

สกอตต์, ไมเคิล. X Marks the Spot โบราณคดีมหัศจรรย์: 8 เรื่องราวการค้นพบบันลือโลก.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2567. 416 หน้า.

1. โบราณคดีกับประวัติศาสตร์. I. ชาครีย์นรทิพย์ เสวิกุล, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

930.1

ISBN 978-974-02-1917-0

วางจำหน่ายที่ | www.matchonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภะ • บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธธรรม

บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : นพจุจ ศรีรัตนศิริกุล

บรรณาธิการเล่ม : อนวัช อรรถจินดา • พิสูจน์อักษร : อลิ้น ทองประสม

กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม • ศิลปกรรม : รพีพล วรกุลสวัสดิ์ • ออกแบบปก : นันทินชา ศรีภูมิ
ประชาสัมพันธ์และการตลาด : นิชกุล แซ่ลิ้ม, กชพร ทองลักษณ์วงศ์, วิชาพิชญ์ เวชสุริยะกุล, ปรีดา จังแหมม
จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

 matchonbook @matchonbook

 @matchonbook @matchonbooks matchonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อที่ email: matchonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox matchonbook เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATCHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matchon@gmail.com Matchon Premium Print

สารบัญ

X Marks the Spot

คำนำสำนักพิมพ์	8
คำนำผู้แปล	11
บทนำ ใครสนใจเรื่องราวในอดีตบ้าง	15
1. การทำให้หินพูด	29
2. เม็ดทราย กระดาษ และเส้นทางสายไหม	77
3. นครที่สาบสูญ (ที่ไม่ได้สาบสูญ และไม่ได้เป็นนคร)	119
4. ต้นกำเนิดของพวกเรา	163
5. สิ่งที่คุณพบ เมื่อท่านชุดสำรวจบ่อน้ำ	201
6. บิสกิตโลหะที่มีหู	241
7. ย้อนกลับมาจากน้ำแข็ง	279
8. การค้นพบด้วยห้วงเวลา	319
บทส่งท้าย อนาคตของอดีตของพวกเรา	358
กิตติกรรมประกาศ	370
หมายเหตุ	372

คำนำสำนักพิมพ์

วิชาโบราณคดี (archaeology) ตามนิยามของพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “วิชาที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณวัตถุและโบราณสถาน” เมื่ออ่านนิยามดังกล่าวแล้ว ผู้อ่านอาจนึกถึงคำว่า “โบราณคดีแตกต่างจากประวัติศาสตร์อย่างไร” “การค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณวัตถุมีประโยชน์อะไร” หรือกระทั่ง “เรื่องราวในอดีตน่าสนใจอย่างไร” คำถามเหล่านี้เป็นสิ่งที่นักโบราณคดีผู้เกี่ยวข้องกับอดีตอย่างใกล้ชิดเผชิญมานักต่อนัก นักโบราณคดีในภาพจำของคนทั่วไปอาจเป็นผู้ที่ “โชคดี” เนื่องจากพวกเขาขุดค้นและพบโบราณวัตถุต่างๆ ด้วยความ “บังเอิญ” แล้วจึงปะติดปะต่อเรื่องราวเบื้องหลังวัตถุเหล่านั้นด้วยการสันนิษฐานหรือใช้จินตนาการแต่งเติม

อย่างไรก็ตาม การทำงานของนักโบราณคดีในความเป็นจริงนั้นซับซ้อนกว่าที่เข้าใจกันมาก แม้ “โชค” จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้นักโบราณคดีค้นพบอะไรบางอย่าง แต่ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการค้นพบสิ่งใหม่ๆ นั้นมีมากกว่าที่ตาเห็น ตลอดหนังสือเล่มนี้ เราจะได้เห็นว่าภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ กระแสความสนใจทางวิชาการ พัฒนาการทางเทคโนโลยี และปัจจัยอื่นๆ กระตุ้นให้นักโบราณคดีออกเดินทางจากบ้านเกิดเมืองนอนไปยังดินแดนไกลโพ้น เพื่อเสาะแสวงหาสิ่งที่จะเชื่อมโยงอดีตเข้ากับปัจจุบันได้อย่างไรบ้าง ตลอดพัฒนาการของโบราณคดีสมัยใหม่ มนุษย์ได้ค้นพบวัตถุต่างๆ ที่ช่วยถอดรหัสในการปะติดปะต่ออดีตอันกระจัดกระจายให้กลายเป็นภาพที่ชัดเจน ความลับซึ่งสลักอยู่ตามผนังพีระมิดและวิหารอียิปต์โบราณไม่อาจเผยออกมาได้ หากไม่มีการค้นพบศิลาโรเซตตาที่ช่วยให้ชาวตะวันตกอ่านอักษรไฮโรกลิฟได้ ความ

ยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิจีนอาจยังคงคลุมเครือต่อไป หากไม่มีการค้นพบ
สุสานของจีนซีฮ่องเต้ องค์ปฐมจักรพรรดิของจีน และจากการค้นพบอื่นๆ
อีกมากมายที่หนังสือเล่มนี้จะพาผู้อ่านออกเดินทางไปสำรวจกัน

หนังสือ *โบราณคดีมหัศจรรย์: 8 เรื่องราวการค้นพบบันลือโลก*
จะพาผู้อ่านออกเดินทางไปพบเรื่องราวการขุดค้นทางโบราณคดี 8 เรื่อง
ในทวีปต่างๆ ทั่วโลก ผ่านเวลากว่า 200 ปีในพัฒนาการของโบราณคดี
สมัยใหม่ จะะลึกวิธีการทำงานของนักโบราณคดีแต่ละคน เชื่อมโยงการ
ขุดค้นเข้ากับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ ทั้งในอดีต
และปัจจุบัน เพื่อนำเสนอภาพรวมของพัฒนาการในสาขาวิชาโบราณคดี
โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานชั้นต้นและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ
การสำรวจทางโบราณคดี

ในการค้นพบแต่ละเรื่อง ศาสตราจารย์ไมเคิล สกอตต์ ผู้เชี่ยวชาญ
ประวัติศาสตร์โบราณประจำมหาวิทยาลัยวอร์วิก (Warwick University)
จะแสดงให้เห็นว่าโบราณคดีไม่ได้มีเพียงทฤษฎี แต่ยังอาศัยทักษะปฏิบัติ-
การและเต็มไปด้วยเส้นแบ่งอันคลุมเครือระหว่างศิลปกรรมกับหน้าที่
ตลอดเรื่องราวทั้ง 8 เรื่อง เราจะได้เห็นว่าอะไรคือเดิมพันที่ทำให้นัก-
โบราณคดีตัดสินใจทำสิ่งที่คนรุ่นหลังจะวิพากษ์วิจารณ์ เช่น การนำ
โบราณวัตถุกลับมายังประเทศของตน เหตุใดภาวะโลกร้อนจึงอาจเป็น
ภัยคุกคามต่อการขุดค้นทางโบราณคดี และผู้คนในท้องถิ่นมีบทบาท
อย่างไรต่อการกำหนดอนาคตของโบราณวัตถุและโบราณสถาน ประเด็น
เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าโบราณคดีเป็นศาสตร์ที่สะท้อนแก่นแท้ของมนุษย์
ทั้งในแง่การนำอดีตของมนุษย์มาศึกษา แต่ยังรวมถึง “ธาตุแท้” ของ
มนุษย์ที่แทรกแซมอยู่ในการค้นพบเหล่านั้นด้วย

อดีตอาจก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของชาติ เชื่อมโยงให้เห็นว่าเรามา
จากไหน และก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกหลากหลาย ทั้งความภาคภูมิใจ
ความตื่นตาตื่นใจ ความพิศวง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เรื่องราวโบราณคดีที่

รอให้อ่าน “ค้นพบ” นั้นเป็นเรื่องของอดีตที่จะมาทำลายเราทุกคน ทำลายว่าอดีตควรได้รับการศึกษาอย่างไรและโดยใคร ทำลายความเชื่อ และความหมายของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เราเคยรู้จัก ตลอดจน ทำลายให้เราตั้งคำถามว่าเราจะปกป้องรักษาอนาคตของอดีตจากภัยคุกคามต่างๆ ซึ่งอาจลบล้างหลักฐานที่ข้ามผ่านกาลเวลานับร้อยนับพันปีได้อย่างไร หนังสือเล่มนี้จะพาผู้อ่านไปร่วมขบคิดและหาคำตอบให้กับประเด็นทำลายเหล่านี้ และพิสูจน์ให้เห็นว่าอดีตมีชีวิต อดีตพูดกับพวกเราทุกคน และอดีตเป็นของพวกเราทุกคน

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้แปล

ผมลอบถนอหายใจพลาบอมยั้งด้วยความอ้อมเอมใจเมื่อแปลเรื่องราวที่คุณไมเคิล สกอตต์ นำเสนอเกี่ยวกับการค้นพบทางโบราณคดีในหนังสือ *X Marks the Spot* มาจนถึงประโยคสุดท้าย รู้สึกราวกำลังก้าวลงจากรถไฟเหาะที่เต็มไปด้วยโค้งและวงหมุนสร้างความลุ้นระทึกสนุก ตื่นเต้น แต่ก็เปี่ยมไปด้วยสาระ ความรู้ที่ลึกซึ้งซึ่งสะท้อนถึงความทุ่มเท การค้นคว้า และความสามารถในการนำเสนอ ผูกโยงและเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการขุดสำรวจทางโบราณคดีอย่างละเอียดและเจาะลึกของคุณไมเคิล จนทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนไปอยู่หน้าแหล่งขุดสำรวจทางโบราณคดีและร่วมผจญภัยไปกับคณะนักสำรวจ ได้สัมผัสกับความปรี๊ดป๊าดดีของการค้นพบ และความผิดหวังของการสูญเสียดังจริง ๆ

สำหรับใครหลายคน สาขาวิชาโบราณคดีและการขุดสำรวจทางโบราณคดีอาจดูเป็นเรื่องไกลตัว แต่คุณไมเคิลทำให้เห็นว่าการขุดสำรวจแหล่งโบราณคดีและค้นพบเรื่องราวในอดีตมีนัยและผลกระทบต่อปัจจุบันและอนาคตของมนุษย์ โดยได้คัดสรรเรื่องราวเกี่ยวกับการขุดสำรวจแหล่งโบราณคดี 8 แห่งที่ครอบคลุมระยะเวลาหลายศตวรรษ หลากหลายอารยธรรมและวัฒนธรรม โดยมีทั้งวัตถุโบราณและแหล่งโบราณคดีที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว เช่น ศิลาโรเซตตาในอียิปต์ มาซูปิกซูในเปรู สุสานจีนซีฮ่งเต๋ในจีน และการสำรวจเส้นทางสายไหมกลางทะเลทรายทากามาگان ไปจนถึงเรื่องราวการขุดค้นพบที่อาจยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างนัก แต่ก็มีคุณค่ายิ่งนัก เช่น การค้นพบแหล่งกำเนิดบรรพบุรุษมนุษย์ในช่องเขาโอลดูไวในแอฟริกา การสำรวจซากเรืออัปปาง

อุรุบูรณ การขุดพบมัมมี่เจ้าหญิงแห่งเทือกเขาอัลไต และเกาะแคโรสอัน
ลึกลับในกรีซ

ทุกเรื่องเปี่ยมไปด้วยเสน่ห์น่าหลงใหล มีเอกลักษณ์ ความท้าทาย
ต่างๆ เฉพาะตัว แต่ก็ล้วนสะท้อนถึงความสามารถของมนุษย์ในการ
เอาชนะความท้าทายทุกรูปแบบด้วยความมุ่งมั่น และเชื่อมั่นในสิ่งที่
กำลังทำอยู่ รวมถึงความรักและความสนใจใคร่รู้ ตลอดจนการไขว่คว้าหา
ความรู้ของบุคคลที่อยู่เบื้องหลังการค้นพบ เรื่องราวเหล่านี้ไม่เพียงให้สาระ
ความรู้ และความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงจิตวิญญาณที่แข็งแกร่ง
ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคใดๆ ของนักสำรวจผู้ยิ่งใหญ่

ผมขอขอบพระคุณสำนักพิมพ์มติชนที่ให้ความไว้วางใจและมอบ-
หมายให้ผมได้มีโอกาสแปลหนังสือเล่มนี้ ขอบขอบคุณเคย ณีฐวนิชา
ทนนชัยขมภู ที่ประสานงานอย่างใกล้ชิดตลอดกระบวนการ และขอบคุณ
คุณอนวัช อรรถจินดา บรรณาธิการแปล รวมถึงทีมงานที่เกี่ยวข้อง
สำหรับคำแนะนำต่างๆ ที่เติมเต็มให้ครบถ้วนยิ่งขึ้น ซึ่งหากปราศจาก
คำแนะนำและการปรับปรุงดังกล่าวแล้ว หนังสือเล่มนี้ก็ไม่อาจสมบูรณ์
พอที่จะปรากฏอยู่ในมือของท่านผู้อ่าน ณ ตอนนี้ได้

มาถึงจุดนี้ ผมมีความยินดีและภาคภูมิใจขอเชิญท่านผู้อ่านร่วม
ผจญภัยไปกับการขุดสำรวจทางโบราณคดีที่น่าตื่นเต้น โดยไม่รอช้า
อีกต่อไปครับ

ด้วยจิตคารวะ

ชาตรีย์นรทิพย์ เสวิกุล

X Marks the Spot โบราณคดีมหัศจรรย์

8 เรื่องราวการค้นพบบันลือโลก

บทนำ

ใครสนใจเรื่องราว
ในอดีตบ้าง

หลังจากที่จักรพรรดิออกัสตัส (Augustus) จักรพรรดิพระองค์แรกของจักรวรรดิโรมัน พิธีอำนาจและควบคุมโลกโรมันมาอยู่ใต้พระหัตถ์ของพระองค์แต่เพียงผู้เดียวได้สำเร็จในช่วง 30 ปีก่อนคริสตกาลได้ไม่นาน พระองค์ก็เสด็จฯ ไปยังเมืองอเล็กซานเดรียในอียิปต์ และระหว่างที่ทรงประทับอยู่ที่นั่นพระองค์ได้เสด็จฯ ไปยังสุสานของบุรุษผู้ที่ตั้งชื่อแก่เมืองนั้น นั่นก็คือพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) ผู้พิชิตคนทุกหมู่เหล่าตั้งแต่กรีซไปจนถึงอินเดียให้อยู่ภายใต้อาณัติของพระองค์ราว 300 ปีก่อนหน้านั้น จักรพรรดิออกัสตัสทรงพระดำเนินตามคนนำทางเข้าไปภายในสุสาน และทรงประทับยืนเบื้องหน้าพระศพที่เน่าเปื่อยไปแล้วของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช เอกสารโบราณแหล่งหนึ่งระบุว่า จักรพรรดิออกัสตัสทรงแสดงความนบนอบและปฏิบัติพระองค์ด้วยความระมัดระวัง ทรงนำมงกุฎทองคำไปประดับบนพระเศียรของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชที่ถูกทำเป็นมัมมี่ ก่อนจะทรงโปรยดอกไม้บนพระศพ¹ ขณะที่อีกแหล่งหนึ่งระบุว่า จักรพรรดิออกัสตัสดูพระหัตถ์อย่างสำราญพระทัยโดยไร้ความระมัดระวังเหนือศพโบราณของบุรุษที่พระองค์หวังจะทรงสร้างคามยิ่งใหญ่เกรียงไกรยิ่งกว่า และก็ทรงทำให้พระนาสิก (จมูก) ของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชหัก² ดูเหมือนว่าผู้ที่เสาะหาอดีตในยุคโบราณกาลก็อาจไม่ได้มีความระมัดระวังมากไปกว่าอินเดียว่า โจนส์ ตัวละครที่เป็นนักโบราณคดียุคใหม่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูดสักเท่าไรนัก เพราะอินเดียว่า โจนส์ก็เป็นผู้ที่สามารถทำลายโบราณสถานเกือบทุกแห่งหนที่เขาอย่างกรายเข้าไปใกล้ได้เช่นกัน³

จักรพรรดิออกัสตัสไม่ใช่ผู้เดียวที่อยากจะดู สัมผัส ยกย่องให้เกียรติ และเปรียบเทียบตนเองกับวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ในอดีต และในห้วงที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชยังทรงพระชนม์ชีพ พระองค์ก็เคยเสด็จไปยังวิหารเทพอะธีนาที่เมืองทรอย และว่ากันว่าพระองค์ทรงหยิบเกราะจากยุคมหาสงครามเมืองทรอยที่มีผู้นำไปถวายในวิหารแห่งนั้นกว่า 1,000 ปีก่อนหน้าไปด้วย แล้วทรงนำเกราะของพระองค์ไปวางแทนที่ (ซึ่งดูเหมือนทรงประเมินแล้วว่า เกราะของพระองค์มีคุณค่าเพียงพอที่จะแลกเปลี่ยนได้อย่างเท่าเทียม) ต่อมาพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชก็ทรงรับสั่งให้ทหารนำชิ้นส่วนของเกราะโบราณเหล่านี้ให้นำหน้าพระองค์มุ่งสู่การสู้รบเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะและเกียรติศักดิ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นอยู่รอบร⁴

แต่ก็ยังนับว่าเป็นความโชคดีที่ความสนใจเกี่ยวกับอดีตของชาวกรีกและโรมันโบราณนั้นเป็นมากกว่าแค่โอกาสในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตัวเอง หรือเป็นสัญลักษณ์หรือของกำนัลเล็กๆ น้อยๆ สำหรับผู้ที่กำลังจะกลายเป็นผู้พิชิตคนใหม่ อดีต และซากวัตถุที่ยังหลงเหลืออยู่รอบด้าน เป็นดังสมอที่เหนี่ยวรั้งความรู้สึกของคนโบราณว่าโลกแห่งนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร เฮโรโดตัส (Herodotus) นักประวัติศาสตร์เมื่อศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ใช้ซากฟอสซิลหอยทะเลที่พบบนภูเขาในอียิปต์เพื่อสร้างข้อโต้แย้งว่า ครึ่งหนึ่งพื้นที่เหล่านั้นเคยอยู่ใต้น้ำ⁵ ในขณะที่ฟอสซิลกระดูกของไดโนเสาร์ ช้างดึกดำบรรพ์แมมมอธ ซึ่งชาวกรีกค้นพบตามพื้นที่ต่างๆ ของโลกเมดิเตอร์เรเนียน ได้รับการตีความว่าเป็นหลักฐานทางกายภาพของเหล่าวีรบุรุษ ยักษ์ และสัตว์ประหลาดต่างๆ ที่เคยมีชีวิตอยู่ก่อนหน้านี้ยุคของมนุษย์ และกลายเป็นเรื่องอภินิหารหรือตำนานกรีกที่เล่าขานสืบต่อๆ กันมา⁶ ดังนั้น เมื่อเหล่านักเขียนผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุคเริ่มร่างโครงร่างลำดับเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ของโลกและเหล่าทวยเทพทั้งหลายตั้งแต่เมื่อโลกถือกำเนิดขึ้นมาจากความยุ่งเหยิงวุ่นวายในอดีต สิ่งของต่างๆ ที่ชาวกรีกค้นพบก็กลายเป็นหลักฐานแสดงว่าเรื่องราวเหล่านั้นเป็นความจริง

ดังนั้น จากที่กล่าวมา การที่ชาวกรีกสักการะบูชาวัตถุโบราณต่างๆ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นวัตถุมงคลที่พวกเขาพบเจอ อีกทั้งสร้างวิหารทับบนซากปรักหักพังโบราณ ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศของพวกเขา เพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างปัจจุบันและอดีตของพวกเขา ระหว่างความหายนะกับเทพเจ้าและผู้ทรงอำนาจที่เคยกำหนดทิศทางและปกครองโลกของพวกเขาทั้งหลายทั้งปวงนี้จึงไม่ใช่เรื่องที่ไร้เหตุผล และชาวโรมันเองก็ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก แม้แน่นอนว่าอดีตจะเป็นเหมือนสถานที่ที่เคยปฏิบัติหรือทำอะไรแตกต่างกันออกไป แต่อดีตก็ไม่ได้เป็นเหมือนประเทศที่แปลกใหม่ไม่คุ้นเคยแต่อย่างใด และอดีตก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งยวดที่ทำให้ชาวกรีกและชาวโรมันเป็นอย่างที่พวกเขาเป็นอยู่ในตอนนั้น

ชาวกรีกเรียกเรื่องราวที่พวกเขาบอกเล่าในการตามหาวัตถุ ซึ่งพวกเขาพบและบูชาว่า โบราณคดี (*Archiaologia*) โดยคำว่า *Logos* หมายถึง “บันทึก การคิดคำนวณ การอธิบาย การอธิบาย” ของ *Archaios* ซึ่งก็คือ “สิ่งดั้งเดิม เรื่องที่ผ่านมายาวนาน อดีต ของเก่าและของโบราณ” ตามที่เพลโตเคยเขียนไว้ในรูปแบบบทสนทนาจากสมัยศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาลว่า *Archiaologia* รวมถึง “การศึกษาเกี่ยวกับการสืบวงศ์ตระกูลของเหล่าวีรบุรุษและผู้คนธรรมดาๆ อีกทั้งเรื่องราวของการก่อตั้งเมืองต่างๆ”⁷ โบราณคดี ที่ว่านี้ก็หาใช่การเก็บรักษาความรู้ของเหล่านักคิดและนักวิชาการแต่อย่างใด พอซาเนียส (Pausanias) นักเขียนและนักนำเที่ยวแห่งยุคคริสต์ศตวรรษที่ 2 เขียนเล่าถึงเมื่อครั้งที่เขาเห็นเหตุการณ์ที่คนงานที่วิหารศักดิ์สิทธิ์แห่งโอลิมเปีย ขุดพบเศษเสี้ยวเกราะและอุปกรณ์ขี่ม้าโบราณ⁸ ระหว่างเตรียมพื้นที่สำหรับสร้างอนุสาวรีย์เพื่อยกย่องบุคคลสำคัญสักคนหนึ่งของชาวโรมัน ในขณะที่เมื่อเวอร์จิล (Virgil) กวีเจ้าของผลงานมหากาพย์ กล่าวถึง 1 ใน 2 สมรภูมิแรกๆ ของโรม ก็สะท้อนให้เห็นว่า วันหนึ่งชาวนาที่ทำนาอยู่จะเป็นผู้พบ

“หอกที่ถูกกัดกร่อนด้วยสนิมสกปรก” หรือใช้จบแล้ว “ชุดพบหมวก
นักรบที่ว่างเปล่า” และ “อ้าปากค้างเมื่อได้เห็นกระดูกของเหล่าวีรบุรุษ
ที่เขาไปขุดรบกวนขึ้นมา” ไม่ว่าใครก็สามารถเกิดความสนใจและยอม
น่าจะสนใจโอกาสที่ได้มาพบเจอวัตถุจากอดีตด้วยตนเอง คนในยุคโบราณ
ต่างพบเห็นข้าวของจากอดีตในพื้นที่ทุกหนทุกแห่งของพวกเขา¹⁰ ซึ่ง
พวกเขาก็ใช้ ให้เกียรติ เคารพบูชา ศึกษาและเขียนหนังสือเกี่ยวกับวัตถุ
โบราณเหล่านั้น¹¹ อีกทั้งยังฝันถึงวัตถุโบราณเหล่านั้นเสียด้วยซ้ำ¹²

อารยธรรมและชุมชนต่างๆ ของมนุษย์ต่างหลงใหลในวัตถุโบราณ
ต่างๆ ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวัตถุมงคลของบรรพชนผู้มีชีวิตอยู่ก่อน
หน้าพวกเขา โดยมนุษย์เรามักเชื่อมโยงตัวเองกับอดีตอยู่เสมอ เพราะ
อดีตสร้างกรอบเรื่องราวที่เราสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการดำรงชีวิต
ในปัจจุบันได้ และเราก็จะหลงทางหากมุ่งไปข้างหน้าโดยปราศจากสิ่ง
เหล่านี้ ดังที่สะท้อนในคำกล่าวที่โด่งดังแพร่หลายว่า “อดีตไม่เคยตาย
ที่จริงมันไม่เคยเป็นอดีตด้วยซ้ำ”¹³ ความกระหายในการเชื่อมโยงและ
ยึดเหนี่ยวตัวเองกับอดีตนี้เองที่ทำให้ *archaiaologia* หรือโบราณคดี เป็น
ส่วนหนึ่งของการเป็นมนุษย์ในระดับแก่นแท้ แต่ที่ตลกร้ายก็คือโบราณคดี
เพิ่งจะได้รับการเรียกขานเช่นนั้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้เอง (อย่าง
น้อยก็ในแง่ประวัติศาสตร์) ชาวโรมันแปลคำว่า *Archiaologia* เป็นภาษา
ละตินว่า *Antiquitates* ซึ่งศัพท์ดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในภาษาอังกฤษและ
ภาษายุโรปอื่นๆ¹⁴ ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาวัตถุโบราณต่างๆ ที่จับต้องได้จึงได้
รับการเรียกขานว่า ผู้ศึกษาโบราณวัตถุ (Antiquaries) และนักศึกษา
โบราณวัตถุ (Antiquarians) แทนที่จะเรียกว่านักโบราณคดี¹⁵ (Archaeo-
logists) ที่จริงแล้ว คำว่าโบราณคดีเพิ่งจะเกิด (ใหม่) อีกครั้งและได้รับ
การยอมรับว่าเป็นสาขาวิชาในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เอง แต่นับตั้งแต่นั้น
เป็นต้นมาก็มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว¹⁶

หนังสือเล่มนี้อุทิศให้กับความสนใจใคร่รู้ที่เป็นแก่นแท้ของมนุษย์ ซึ่งต้องการเสาะหาและเชื่อมโยงตัวเองกับวัตถุที่หลงเหลืออยู่จากอดีตของพวกเรา โดยจะเน้นไปที่ห้วงเวลาในช่วง 200 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงที่สาขาโบราณคดีได้รับความสนใจและเป็นที่เชิดชูเพื่อสนับสนุนความพยายามในการเชื่อมโยงกับอดีตอีกครั้ง อีกทั้งได้มีการพัฒนาเอกลักษณ์วิธีการและความตระหนักรู้ต่างๆ เกี่ยวกับศาสตร์ดังกล่าว เรื่องทั้ง 8 เรื่อง ถัดจากนี้จะบอกเล่าการค้นพบที่โดดเด่นจากวัฒนธรรมโบราณต่างๆ ในพื้นที่อันหลากหลายของโลกโดยบุคคลและกลุ่มคนที่หลากหลาย พวกเราก็จะไปร่วมกันสำรวจตรวจสอบหาความจริงว่า ผู้ค้นพบมาเสาะหาสิ่งที่พวกเขาต้องการเสาะหาได้อย่างไรและด้วยเหตุผลใด พวกเราจะเดินตามรอยเท้าของพวกเขาในห้วงขณะของการค้นพบน่าอัศจรรย์ พวกเราจะไปออกแรงจนเหงื่อตกเคียงข้างกับพวกเขา และบางครั้งก็อาจจะต้องทำงานร่วมกันหลายชั่วอายุคนเพื่อพยายามเก็บกู้ ศึกษา และทำความเข้าใจสิ่งที่ค้นพบ พวกเราจะติดตามวิวัฒนาการของความเข้าใจในสิ่งเหล่านั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในที่สุดพวกเราก็จะตั้งคำถามว่าการค้นพบดังกล่าวเสริมให้ภาพเกี่ยวกับอดีตกาลของพวกเราชัดเจนได้อย่างไรบ้าง ในเรื่องราวทั้ง 8 เรื่องนี้ ผมไม่ได้ต้องการเพียงที่จะขีดเส้นใต้ให้เห็นว่าการค้นหาอดีตนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นมนุษย์ในระดับแก่นแท้ขนาดไหน แต่ยังต้องการบ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงประเด็น 3 ประเด็นที่เป็นสิ่งเดิมพันในการศึกษาอดีต

ประเด็นแรกก็คือ ไม่ว่าเรากำลังพยายามค้นหาอะไร พบเจออะไร และศึกษาอะไรในเวลาต่อมา ก็เป็นการตัดสินใจที่มีการเลือกอยู่เสมอจะเป็นอย่างอื่นได้อย่างไร พวกเราไม่สามารถค้นหา ขุด และศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างได้ ทั้งเพราะไม่มีเวลาหรือที่จริงก็คือไม่มีงบประมาณมากพอ ด้วยเหตุนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องเลือกและจัดลำดับความสำคัญว่าจะเสาะหาและศึกษาอดีตห้วงไหน จะไปค้นหาที่ไหน จะเรียงลำดับความ

สำคัญของหลักฐานที่ค้นพบอย่างไร และจะแปลความหมายของสิ่งที่ค้นพบอย่างไร แต่ในเวลาเดียวกัน อันที่จริงการเลือกอย่างจงใจนี้ก็ถูกกำกับทิศทางโดยสถานการณ์ต่างๆ ที่มีความเคลื่อนไหวและมีอนุภาพเทียบเท่าการแปรสัณฐานของเปลือกโลกที่ควบคุมว่าเราจะเลือกเสาะหาอดีตห้วงไหนในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ดังที่เราจะได้เห็นในแต่ละเรื่องราวของการค้นพบ เหตุการณ์สำคัญในโลก อิทธิพลทางภูมิรัฐศาสตร์ ค่านิยมทางการเมืองและวัฒนธรรม รวมถึงความหลงใหลและความบกพร่องทางวิชาการ ซึ่งล้วนแล้วแต่วนเวียนอยู่รอบๆ ผู้ค้นพบแต่ละคน ในช่วงที่พวกเขา กำลังประกอบสร้างความคิดและครุ่นคิดวางแผนต่างๆ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการชักจูงว่าจะต้องไปเสาะหาอะไร จะต้องค้นพบอะไรเมื่อไหร่ และที่จริงแล้วก็รวมถึงว่า สิ่งเหล่านั้นจะถูกค้นพบโดยผู้ใดด้วยซ้ำไป แต่ที่กล่าวมาดังนี้ไม่ได้หมายความว่าจะลดคุณค่าของเอกลักษณ์อันน่าสนใจและซับซ้อนของผู้ค้นพบของพวกเขาแต่อย่างใด หรือด้อยค่าการผจญภัยและความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ซึ่งโดยมากแล้วมักต้องใช้ความพยายามอย่างทรหดอดทนและใช้เวลายาวนานจนเป็นมหากาพย์ แต่พวกเขาทำงานและสำรวจภายในบริบทที่เปี่ยมไปด้วยพลังและบ่อยครั้งก็หล่อหลอมพวกเขา เตรียมความพร้อมให้พวกเขา และนำทางพวกเขาไปสู่เรื่องยิ่งใหญ่ที่พวกเขาค้นพบ ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องจำไว้ว่าอดีตที่เรามองหาอยู่นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นผลผลิตจากปัจจุบันของพวกเขา

ประเด็นที่ 2 ที่ไหลรินผ่านเรื่องราวการค้นพบทั้ง 8 เรื่อง ก็คือวิธีการที่เราค้นหาดิตนั้นเปลี่ยนไปชนิดหน้ามือเป็นหลังมือจนแทบจำไม่ได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้วง 200 ปีที่ผ่านมา ซึ่งวิชาโบราณคดีได้เกิดขึ้นใหม่และมีการพัฒนาเป็นสาขาวิชาอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งที่กระตุ้นการเกิดใหม่ของโบราณคดีก็คือความเข้าใจของพวกเราที่เจริญก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดเกี่ยวกับวิธีการที่จะศึกษาผืนดินใต้เท้าพวกเราในช่วงต้นยุคศตวรรษที่ 19 และก็เป็นช่วงเวลาดังกล่าวเองที่นักธรณีวิทยาคุบูกเบิก

และนักโบราณคดียุคแรกเริ่มพัฒนาความเข้าใจวิชาธรณีศาสตร์ว่าด้วยลำดับชั้นของหินเป็นครั้งแรก ซึ่งก็คือความสามารถในการอ่านและระบุอายุของดินชั้นต่างๆ ที่พวกเขาขุด จึงช่วยให้พวกเขาสามารถระบุช่วงเวลาของอดีตที่พวกเขากำลังขุดค้นพบได้อย่างแม่นยำ ทักษะที่สำคัญยิ่งนี้ปรับเปลี่ยนการค้นพบเศษต่างๆ ของอดีตของพวกเราแบบเฟินๆ ในช่วงก่อนหน้านั้นให้กลายเป็นแผนที่ดีที่โบราณกาลของมนุษยชาติอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และปูทางไปสู่การกำหนดเส้นเวลาของวิวัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 โดยศึกษาจากสิ่งของต่างๆ ที่มนุษยชาติใช้กันมา ได้แก่ ยุคหิน ยุคสำริด และยุคเหล็ก เมื่อผสมผสานกับการปฏิวัติทางความเข้าใจของพวกเราเกี่ยวกับวิวัฒนาการของเผ่าพันธุ์มนุษย์เองที่กำลังเกิดขึ้นพร้อมๆ กันในขณะนั้น โดยมีตัวแทนที่สำคัญเป็นผลงานของชาลส์ ดาร์วิน เรื่อง *กำเนิดสปีชีส์* (*On the Origin of Species*) ที่ได้รับการตีพิมพ์ในปี 1859 การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเหล่านี้ก็ผลักดันให้โบราณคดีค้นพบและเติบโตอย่างรวดเร็วและน่าตื่นเต้น

แน่นอนว่า การพัฒนาดังกล่าวมิได้ปราศจากความเจ็บปวดที่เกิดจากการพัฒนาและการเติบโต ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้นอยู่ ผู้ค้นพบแต่ละคนในเรื่องราวการค้นพบทั้ง 8 เรื่องล้วนอยู่ในยุคแห่งวิวัฒนาการที่จำเพาะเจาะจงของโบราณคดีทั้งสิ้น ชายหญิงเหล่านี้มักเป็นตัวอย่างที่ยอดเยี่ยมในการปฏิบัติตามแบบแผนของการออกภาคสนามในยุคของพวกเขา อีกทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาเทคนิค กรอบความคิด และจริยธรรมใหม่ๆ อย่างน้อยก็ในยุคหลายทศวรรษที่เพิ่งผ่านพ้นมา ในขณะเดียวกันกับที่พวกเขาต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการฝ่าอุปสรรคต่างๆ เรื่องราวของคนเหล่านี้ทำให้พวกเขากลายเป็นตำนาน แต่ก็เต็มไปด้วยทัศนคติและการปฏิบัติบางอย่างที่หากเป็นทุกวันนี้ก็อาจทำให้เราสยดสยองไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทแรกๆ ของหนังสือเล่มนี้ที่เจาะลึกลงไปในเรื่องราวแห่งการค้นพบ ซึ่งในขณะนั้นสิ่งที่ค้นพบก็ถูก

นำออกไปจากแหล่งกำเนิดและแหล่งค้นพบเพื่อที่จะเป็นทรัพย์สินของผู้ค้นพบ (และโดยมากแล้วกลายเป็นทรัพย์สินของประเทศที่สนับสนุนพวกเขาด้วย) ในบางกรณีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทของสงคราม ในหลายกรณี มันเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงในจังหวัดเดียวกันกับที่พวกเขาได้รับอนุญาตให้ขุดสำรวจอย่างเป็นทางการ และก็ยังมีการค้นพบอีกหลายกรณีที่เป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งทำเหมือนเป็นความพยายามที่จะอนุรักษ์ข้อดีเอาไว้¹⁷ พวกเราจะติดตามเรื่องราวของการค้นพบเหล่านี้มาจนถึงยุคปัจจุบัน เพื่อที่จะเข้าใจว่าในบางกรณี การสร้างความเข้าใจและหาทางออกว่าการค้นพบเหล่านั้นจะต้องดำเนินการเช่นไร เกิดขึ้นที่ไหน และใครที่ควรต้องเป็นผู้จัดการกับการค้นพบเหล่านั้น และในบางกรณี ก็จะทำให้เห็นว่าความเจ็บปวดที่เป็นผลจากการกระทำในอดีตเหล่านี้ ยังคงสร้างความปวดร้าวอยู่ในทุกวันนี้ ในขณะเดียวกันพวกเราก็จะได้เห็นในแต่ละบท ว่ามีการพิจารณาใหม่ๆ ถึงวิธีปฏิบัติทางโบราณคดีที่มีวิวัฒนาการอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 70 ปีที่ผ่านมา และปัจจุบันครอบคลุมตั้งแต่ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของ การดูแลรักษา การนำเสนอ จนถึงคำถามด้านจริยธรรมที่กว้างและครอบคลุมว่า อะไรบ้างที่ควรได้รับการขุดสำรวจและนำมาศึกษาตั้งแต่แรก ผลที่ตามมาก็คือ ในขณะที่พวกเรามีพัฒนาการที่สำคัญในหลายๆ ด้าน แต่เราก็จะเห็นว่า การขุดค้นพบนั้นได้กลายเป็นการรักษาความสมดุลระหว่างความซับซ้อนและความละเอียดอ่อนมากขนาดไหน¹⁸

ประเด็นที่ 3 ที่หนังสือเล่มนี้ต้องการนำเสนอ และอาจจะเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดด้วยก็คือ การปฏิบัติต่อดีที่พวกเราขุดค้นพบขึ้นมา มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการค้นพบและการแปลความหมายในครั้งแรกเลย ในเรื่องราวทั้ง 8 เรื่อง เราจะได้เห็นผู้ค้นพบพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาค้นพบในแรกเริ่ม และเผยแพร่การ

นำเสนออดีตดังกล่าวตามรูปแบบความเข้าใจของพวกเขาสู่โลก ความก้าวหน้าครั้งสำคัญแรกเริ่มเกี่ยวกับคุณค่าและความหมายของการค้นพบเหล่านั้นบางครั้งก็ปรากฏขึ้นอย่างรวดเร็ว และบางครั้งก็ต้องใช้เวลาหลายทศวรรษ แต่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร เรื่องราวก็ไม่ได้จบลงแค่นั้นอย่างแน่นอน เพราะในหลายๆ กรณี การศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับการค้นพบเหล่านั้นยังไม่ได้ยุติลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเทคโนโลยีใหม่ๆ และคำถามใหม่ๆ ที่เปิดช่องทางและความเป็นไปได้สำหรับการตรวจสอบใหม่ๆ ซึ่งเปิดเผยความจริงลึกซึ้งเกี่ยวกับการค้นพบดังกล่าว หรือที่จริงแล้วก็คือการเรียกร้องให้มีการแก้ไข (และในบางกรณีก็คือการละทิ้ง) ความเข้าใจก่อนหน้านี้ของเรา ดังนั้น สิ่ง que การขุดค้นพบจะสามารถบอกพวกเราเกี่ยวกับอดีตนั้นไม่เคยเป็นเรื่องที่จบบริบูรณ์เลย

เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งเช่นกันที่จะต้องจำไว้ว่า สิ่งที่ควบคู่ไปกับการอภิปรายทางวิชาการที่ยังคงดำเนินไปอยู่นี้ ก็คือการที่ความหมายของการค้นพบเหล่านี้พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ได้เป็นมรดกของผู้ค้นพบ หรือที่จริงแล้วก็ไม่ได้เป็นมรดกของนักวิชาการในแต่ละยุคสมัยหรือผู้ศึกษาสิ่งที่ถูกค้นพบเหล่านั้น เพราะสิ่งที่ถูกค้นพบจะเป็นเหมือนเด็กๆ ที่มีการเจริญเติบโต และออกจากบ้านเพื่อกลายเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่กว้างใหญ่ สิ่งที่ถูกค้นพบจะกลายเป็นเรื่องราวที่มีการบอกเล่าเข้าไปซ้ำมาในแต่ละช่วงเวลาโดยบุคคล กลุ่ม ชุมชนหรือประเทศต่างๆ พร้อมๆ กับความเข้าใจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลจากการศึกษาของนักวิชาการ ดังนั้น จึงมีการออกแบบใหม่ นำเสนอใหม่ และปรับปรุงใหม่ตามความจำเป็นและยุคสมัยของกลุ่มเหล่านั้น แน่แน่นอนว่าความสามารถในการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนใหม่นี้คือหนึ่งในเหตุผลที่อดีตมีคุณค่าอย่างมหาศาลต่อปัจจุบัน แต่ก็ทำให้เป็นสิ่งที่เต็มไปด้วยความท้าทายเช่นกัน เหมือนอีกคำกล่าวโปรดของผมที่ว่า “มีเพียงอนาคตเท่านั้นที่แน่นอน เพราะอดีตยังคงแปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ” ทั้งนี้ แม้ว่าโบราณคดีจะพยายาม

วิวัฒนาการตัวเองในฐานะสาขาวิชาเพื่อกลายเป็นวิทยาศาสตร์ที่รายงาน
บันทึกข้อเท็จจริงและการแปลความอดีตอย่างแท้จริงที่สุดและดีที่สุด
เท่าที่จะเป็นไปได้ (ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา เมื่อ
มีหลักฐานและความเข้าใจใหม่ๆ ปรากฏขึ้น) แต่ภาพลักษณ์ของอดีตที่
แปรเปลี่ยนก็ขึ้นอยู่กับการนำเสนออดีตอื่นๆ ที่ทับซ้อนและการบอกเล่า
เกี่ยวกับอดีตที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและความหมายของอดีตเหล่านั้น
ในโลกกว้าง ที่จริงแล้วส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของพัฒนาการล่าสุดของ
โบราณคดีในฐานะที่เป็นสาขาวิชาก็คือ การตอบสนองต่อความจำเป็นที่
จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการอภิปรายสาธารณะหลังจากที่มีการประกาศ
เกี่ยวกับการค้นพบใดๆ มานานมากแล้ว

ในเนื้อหา 8 บทต่อจากนี้ เราจะเดินทางผ่านระยะเวลาหลายล้านปี
ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษของมนุษย์ในยุคที่เก่าแก่ที่สุดไปจนถึงซาก
ปรักหักพังของอารยธรรมใหม่ล่าสุด พวกเราจะเดินทางจากป่าใน
อเมริกาใต้ ไปยังที่ราบในแอฟริกา จากเกาะต่างๆ ในทะเลเมดิเตอร์-
เรเนียนไปยังทะเลทรายที่แห้งแล้งและที่สูงของเอเชียกลางแล้วต่อไป
ยังพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาลของประเทศจีน พวกเราจะติดตามกองทัพ
ที่รุกราน โดยมีนักวิชาการกลุ่มต่างๆ ร่วมไปด้วย พวกเราจะเดินป่าและ
ปีนเขาไปกับบุคคลต่างๆ ที่มุ่งหน้าไปสู่สิ่งที่ไม่มีความรู้และเต็มไปด้วย
ด้วยภัยอันตรายเพื่อค้นหาโลกใหม่ๆ และเดินทางไปกับนักผจญภัย
ต่างชาติที่ใช้ประโยชน์จากการดึงดูดความสนใจของสาธารณะชนใน
โลกมาสู่พิพิธภัณฑ์ที่คนท้องถิ่นรู้จักดีอยู่แล้วอย่างยาวนาน พวกเราจะ
ต่อสู้อยู่ร่วมกับนักวิชาการที่ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ที่ขวางทางการค้นพบ
เกี่ยวกับช่วงเวลายุคแรกๆ ของมนุษยชาติ พวกเราจะโศกเศร้าไปกับ
กลุ่มคนที่ค้นพบบางอย่างโดยบังเอิญและสร้างคุณูปการต่อโลก แต่
ไม่ได้สร้างประโยชน์ต่อพวกเขาเลย พวกเราจะเห็นใจชุมชนต่างๆ
ที่รู้สึกว่าการเพิกเฉลทอดทิ้งและประวัติศาสตร์ของพวกเขาถูกช่วงชิงไป

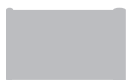
พวกเราจะกลั่นหายใจด้วยความตื่นเต้นในจังหวะที่โบราณวัตถุต่างๆ ค่อยๆ แฉมความลับๆ ด้วยฝีมือของเทคโนโลยีที่มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และด้วยความทุ่มเทอย่างมหาศาลของเครือข่ายนักวิชาการทั่วโลกที่ใช้เวลาทำงานร่วมกันหลายสิบปี และพวกเราจะถูกท้าทายโดยอดีต ไม่ใช่เพียงแค่ในแง่ของความเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้นมาบ้างแล้ว แต่ในแง่ที่ว่าอะไรควรจะเกิดขึ้นต่อไป โดยสรุปก็คือ เราจะทำสิ่งที่ตรงข้ามกับที่อื่นเคยน่า โจนส์ บอกลูกศิษย์เกี่ยวกับวิชาโบราณคดีเพราะพวกเราจะค้นพบนครที่สาบสูญ เดินทางไปตามสถานที่ที่น่าตื่นตาตื่นใจ ขุดพื้นดินจุดต่างๆ และบางครั้งก็จะเดินตามแผนที่สมบัติ แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเราทุกคนเห็นพ้องกันได้ก็คือ สัญลักษณ์ “X” ไม่เคยกำหนดจุดสำหรับการขุดขุมทรัพย์เลยแม้แต่ครั้งเดียว

1

การทำให้หินพูด

ครั้งแรกที่ผมเห็นศิลาโรเซตานั้น มันสูงกว่าผม ตั้งอยู่บนฐานและล้อมรอบด้วยตู้กระจกใสสะอาดหมดจด มีแสงอ่อนๆ จากไฟของห้องจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่ทำให้ศิลาดูสว่างนวลๆ ยอดที่หักเป็นปลายแหลมพุ่งขึ้นไปบนอากาศว่างเปล่าเหมือนยอดเขาเอเวอเรสต์ ตอนนั้นผมไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์บริติชมิวเซียมในกรุงลอนดอนเป็นครั้งแรกเมื่ออายุ 8 ขวบ ผมจดจำน้ำเสียงของมัคคุเทศก์ที่ไพเราะดังท่วงทำนองดนตรีได้ดี ในจังหวะที่เธอเล่าข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแท่งศิลานั้น แต่ในจังหวะที่ผมเอานำไปจ่อกับตู้กระจกอันเป็นเรือนจำของแท่งศิลา สิ่งเดียวที่ผมสนใจก็คือสัญลักษณ์และตัวอักษรเล็กๆ นับพันๆ ตัวที่รายร่ายอยู่บนแท่งศิลา ซึ่งทำให้ผิวหน้าของแท่งหินแกรโนไดออไรต์สีเทาเข้มที่คงไม่มีใครขยับมันไปไหนได้พลันมีชีวิตขึ้นมา สิ่งที่สร้างความประทับใจให้แก่ผมไม่ใช่มีมียิปต์ ซึ่งหากจะกล่าวตามความสัจจริงแล้ว ก็คงเป็นสิ่งที่พวกเราทุกคนในวัย 8 ขวบสนใจอยากจะได้เห็นมากที่สุด ทว่าเป็นศิลาแท่งนั้นต่างหาก ผมจินตนาการในหัวผมเป็นภาพผู้คนที่ออกันอยู่ด้านหน้าศิลาแท่งนี้ในช่วงนับพันปีก่อนหน้านั้น เหมือนกับผมในจังหวะนั้น เป็นผู้ลงมือแกะสลักสัญลักษณ์และตัวอักษรที่ผมกำลังทอดสายตาดูอยู่ พวกเขาเป็นใครกัน พวกเขาชื่ออะไรบ้าง และชีวิตของพวกเขาเป็นอย่างไร

ศิลาโรเซตาดูถูกค้นพบเมื่อเกือบ 200 ปีก่อนที่ผมจะได้เห็นเป็นครั้งแรก ใกล้กับเมืองท่าของอียิปต์ชื่อ ราซิด (ซึ่งเป็นที่รู้จักของชาวตะวันตกในชื่อ โรเซตตา) ทางฝั่งตะวันตกของดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนล์ที่หันหน้าออกสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม

1799 ในระหว่างการรุกรานอียิปต์ของนโปเลียน ทหารฝรั่งเศสยศจ้อยโท ชื่อ ปีแยร์-ฟร็องซัว ซาเวีย บูชาร์ (Pierre-François Xavier Bouchard) กำลังคุมกองทหารของเขาในการซ่อมแซมป้อมปราการที่ทรุดโทรมแห่งหนึ่งใกล้เมืองราซิด ระหว่างที่พวกเขาตรากตรำทำงานกันอย่างหนัก ภายใต้สภาพอากาศที่แห้งและร้อนระอุของฤดูร้อนในอียิปต์เพื่อขุดหาวัสดุที่จะนำมาใช้ในการเสริมให้ป้อมปราการแข็งแรงขึ้นได้ ทหารของบูชาร์ค้นพบหินรูปทรงแปลกประหลาดไหล่ออกมาจากผืนทรายร้อนๆ ระยิบระยับ หินก้อนนั้นหนักมาก ยาว 1.1 เมตร กว้าง 75 เซนติเมตร และหนา 28 เซนติเมตร ซึ่งเทียบแล้วมีความสูงประมาณครึ่งหนึ่งของประตูมาตรฐาน และฉับพลันทันใด ร้อยโทบูชาร์ก็หลงใหลสิ่งเดียวกันกับสิ่งที่ทำให้หมอลงเฝ้าในราว 200 ปีต่อมา นั่นก็คือ หินแท่งนั้นปกคลุมไปด้วยตัวหนังสือ

ภายหลังการดำเนินการตามกระบวนการทหารตามมาตรฐาน บูชาร์ก็รายงานผู้บังคับบัญชาของเขา มีแชล ล็องเคร (Michel Ange Lancret) แต่ลองเครต่างจากบูชาร์ ตรงที่เขาไม่ได้เป็นเพียงทหารเท่านั้น เขายังเป็นสมาชิกของสถาบันวิชาการไอยคุปต์วิทยา (Institut d'Egypte) สถาบันดังกล่าวเพิ่งได้รับการก่อตั้งโดยนโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte) ก่อนหน้านั้นไม่นาน เพื่อศึกษาภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของอียิปต์ โดยเป็นส่วนหนึ่งของความสนใจของนโปเลียนเองเกี่ยวกับอียิปต์โบราณ (ไม่ต้องพูดถึงเลยว่าเป็นความสนใจของฝรั่งเศสและประเทศอื่นๆ ในยุโรปด้วย) ที่เพิ่งเกิดเป็นกระแสขึ้น และความปรารถนาที่จะเชื่อมโยงกับอียิปต์โบราณ ลองเครดูออกว่าตัวอักษรบนหินแท่งนั้นส่วนหนึ่งเป็นตัวอักษรกรีกโบราณ ส่วนหนึ่งเป็นอักษรไฮโรกลิฟของอียิปต์ และเป็นอักษรที่อ่านไม่ออกอีกส่วนหนึ่ง ด้วยลองเครรู้ภาษากรีกโบราณ เขาจึงอ่านออกว่า ประโยคสุดท้ายที่เขียนเป็นภาษากรีกบันทึกการตัดสินใจที่จะเขียนข้อความนี้ไม่ใช่เฉพาะ

ในภาษากรีกแต่ยังเขียนด้วยตัวอักษรที่ “ศักดิ์สิทธิ์” ของ “ชาวพื้นเมือง” อีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นข้อความเดียวกันที่แปลเป็นภาษาต่างกัน 3 ภาษา และหนึ่งในภาษาดังกล่าวก็คือภาษาของอียิปต์โบราณที่เขียนด้วยอักษรไฮโรกลีฟซึ่งในตอนนั้น เป็นภาษาที่ไม่มีใครบนโลกใบนี้แปลได้ หากกล่าวตอนนี้ อาจจะฟังดูเหลือเชื่อที่คิดว่าไม่มีใครอ่านไฮโรกลีฟอียิปต์ออกในปี 1799 แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาดังกล่าวได้สูญหายไปจากอารยธรรมของมนุษย์อย่างสิ้นเชิงภายหลังจากจักรวรรดิโรมันรับศาสนาคริสต์ในศตวรรษที่ 4 และละทิ้งการบูชา “ลัทธินอกศาสนา” ซึ่งรวมไปถึงเทพเจ้าของอียิปต์ และอักษรไฮโรกลีฟอัน “ศักดิ์สิทธิ์” ที่ใช้ในศาสนาของชาวอียิปต์ด้วย ในห้วงหลายศตวรรษระหว่างนั้นที่มีความสนใจในอียิปต์โบราณอย่างน้อยนิด การที่ไม่สามารถอ่านอักษรไฮโรกลีฟไม่เคยเป็นปัญหาแต่อย่างใด แต่ในตอนนีที่ทุกคนกลับมาสนใจอียิปต์อีกครั้ง การอ่านตำราและข้อความอียิปต์โบราณจึงกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรก และในจังหวะที่ลองเครียินตากแดดที่ร้อนระอุของอียิปต์อยู่นั้น เขาก็ตระหนักว่า หากศิลาแท่งนี้มีข้อความที่เหมือนกันในภาษากรีกและในอักษรไฮโรกลีฟแล้ว อาจจะเป็นไปได้ที่จะถอดรหัสตัวอักษรไฮโรกลีฟด้วยการนำข้อความทั้งสองมาเทียบเคียงกัน

ลองक्रमอบหมายหน้าที่การดูแลศิลาดังกล่าวให้บูซาร์อย่างรวดเร็ว และสั่งให้นำศิลากลับไปยังสถาบันวิชาการไอยคุปต์วิทยาในกรุงไคโรเพื่อศึกษาเพิ่มเติม เขาเองส่งข้อความกลับไปยังนักวิชาการที่สถาบันดังกล่าว ความกระตือรือร้นและความตื่นเต็นของเขาเกี่ยวกับการค้นพบดังกล่าวแทบจะทะลุทะลวงออกมาจากน้ำเสียงเชิงวิชาการที่ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์น้อยกว่าที่ควรจะเป็นตามขนบของยุคนั้นว่า “พลเมืองบูซาร์ได้ค้นพบหินแกะสลักอักษรบางอย่างในเมืองโรเซตตา ซึ่งการศึกษาเพิ่มเติมอาจจะเป็นเรื่องน่าสนใจยิ่ง”¹ ข่าวการค้นพบดังกล่าวและความเป็นไปได้ต่างๆ ที่จะมาจากการค้นพบนั้นแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว

เมื่อถึงวันที่ 29 กรกฎาคม 1799 วารสาร *Courier de l'Égypte* ซึ่งเป็นวารสารทางการเกี่ยวกับการเดินทางสำรวจของนโปเลียน ก็รายงานเกี่ยวกับการค้นพบดังกล่าวว่า “ศิลาแท่งนี้มีประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาอักษรไฮโรกลีฟ และในที่สุดแล้วก็อาจจะเป็นกุญแจให้พวกเราได้”² หลังจากนั้นไม่นานนัก ศิลาแท่งนี้ก็ได้รับการขนานนามว่า “ศิลาโรเซตตา” ซึ่งเป็นกุญแจในการถอดรหัสระบบการเขียนของอียิปต์โบราณ อันหมายถึงการเปิดโลกอียิปต์โบราณด้วย³

ไม่บ่อยนักที่ทหารจะหยุดภารกิจเพื่อเก็บก้อนหิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างการทำศึกที่ยากลำบากเช่นนโปเลียนสู้รบในอียิปต์ แต่ไม่ใช่แค่ความพยายามในการยึดครองดินแดน เพราะการบุกยึดอียิปต์ของฝรั่งเศสนั้น มีความปรารถนาและอุดมคติที่สูงส่งกว่านั้นหลายเท่าในเดือนมีนาคม 1798 หรือเพียงแค่ 1 ปีก่อนที่ศิลาโรเซตตาจะถูกค้นพบเป็นครั้งแรก คณะดีแร็กตัวร์ (หรือ *le Directoire* ในภาษาฝรั่งเศส) ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารแผ่นดิน 5 คนที่ควบคุมอำนาจบริหารภายหลังการปฏิวัติในปี 1789 ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมหาศาลอนุมัติให้ทหารฝรั่งเศสเดินทางไปสำรวจอียิปต์ หลังจากที่ฝรั่งเศสต้องเสียท่าในการแข่งขันกับอังกฤษ จนอังกฤษสามารถควบคุมและแผ่อิทธิพลในอินเดีย ทางฝรั่งเศสมองว่าการปฏิบัติการทางการทหารเพื่อยึดอียิปต์จะเป็นการตอบโต้อย่างฉับพลันเพื่อแก้ไขท่าทีของฝรั่งเศสที่กำลังอ่อนแอลงบนเวทีโลก

แต่วัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่งของการสำรวจดังกล่าวซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้กัน ก็คือการวางประเทศฝรั่งเศสเป็นผู้สืบทอดความมั่งคั่งประวัติศาสตร์โบราณและมรดกทางวัฒนธรรมของอียิปต์ โดยอียิปต์เป็น

ส่วนหนึ่งของจักรวรรดิออตโตมันมาตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 16 และก่อนหน้านี้ก็เคยเป็นส่วนหนึ่งของโลกอาหรับมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 ดังนั้นจึงเป็นพื้นที่ที่ประเทศตะวันตกไม่เคยเข้าถึงมานานหลายศตวรรษ แต่ในยุคเรืองปัญญาของยุโรปเมื่อศตวรรษที่ 17 และ 18 ประวัติศาสตร์ของอียิปต์โบราณกลายเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดตะวันตก เพราะสำหรับมหาอำนาจตะวันตกแล้ว อียิปต์เป็นแหล่งปุมหลังพื้นฐานของเรื่องเล่าต่างๆ ในพระคัมภีร์ไบเบิล และจะว่าไปแล้วก็เป็นแหล่งของความรู้คุยลัทธิ (Esoteric Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่สงวนไว้ให้รับรู้กับคนเฉพาะกลุ่ม ความรู้ลึกลับและเวทมนตร์⁴ ยกตัวอย่างเช่น ในยุคนั้นผู้ที่ลอกเลียนแบบสถาปัตยกรรมอียิปต์สื่อให้เห็นว่า คนผู้นั้นมีความคิดนอกกรอบที่เปิดรับความคิดใหม่ๆ และความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะสถาปัตยกรรมอียิปต์เป็นรูปแบบที่แตกต่างจากทุกๆ สิ่งทุกอย่าง อย่างในยุโรปในขณะนั้น

ปัญหาก็คือ ในยุโรปมีความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับอียิปต์โบราณน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับตึกรามบ้านช่อง วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ (ที่นอกเหนือความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรูปทรงของพีระมิดแห่งกิซา ซึ่งในยุคนั้นเพิ่งเริ่มมีการตระหนักรู้ว่าที่จริงแล้วพีระมิดคืออนุสรณ์ฝังศพ มิใช่ยุ้งข้าวของโยเซฟจากเรื่องเล่าในพระคัมภีร์ไบเบิล) เพราะการจะไปอียิปต์ทั้งยากทั้งอันตราย โดยในระหว่างปี 1650-1800 มีบันทึกของชาวยุโรปที่เดินทางไปอียิปต์ด้วยตนเอง 50 คนเท่านั้น (ซึ่งเทียบแล้ว ยังดีกว่าช่วงระหว่างปี 1500-1650 ที่มีเพียง 6 คน)⁵ แต่ในจำนวนดังกล่าว บันทึก 27 ฉบับเป็นของนักสำรวจชาวฝรั่งเศส ฝรั่งเศสเริ่มพัฒนาความชื่นชอบอียิปต์โบราณเป็นพิเศษอย่างรวดเร็ว ไม่ใช่เพราะอียิปต์มีความหมายแฝงนัยเชื่อมโยงกับพระคัมภีร์ไบเบิล แต่เพราะคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างไปจากธรรมเนียมในยุคนั้นอย่างสุดขีด และในจังหวัดฝรั่งเศส

กำลังเคลื่อนเข้าสู่การปฏิวัติ ซึ่งเป็นความคิดสุดโต่งอย่างที่สุด ในปี 1789 ความรู้สึกของความผูกพันฉันมิตรนั้นก็มีแต่จะยิ่งเข้มข้นขึ้น

ในเวลาเดียวกัน เรื่องราวต้นแบบอื่นๆ สำหรับการปฏิวัติฝรั่งเศส เช่นการก่อกำเริบสาธารณรัฐโรมัน ซึ่งโรมก็ได้ล้มล้างสถาบันกษัตริย์ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศส ก็ทำให้ทางการฝรั่งเศสมีเหตุผลอีกข้อหนึ่งที่จะให้ความสนใจอียิปต์ ทั้งนี้เพราะสาธารณรัฐโรมัน (หรืออย่างน้อยก็ช่วงสุดท้ายของสาธารณรัฐโรมันก่อนที่จะล่มสลายและกลายเป็นจักรวรรดิภายใต้การปกครองของจักรพรรดิออกัสตัส) ที่บุกยึดครองอียิปต์เมื่อครั้งโบราณกาลในยุคของจูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) และ มาร์ก แอนโทนี (Mark Anthony) ผู้ตกอยู่ใต้มนต์เสน่ห์ของคลีโอพัตรา (Cleopatra) ดังนั้น ด้วยการตั้งเป้าหมายมาที่อียิปต์ ฝรั่งเศสไม่เพียงแต่กำลังปรับสมดุลแผนที่ภูมิรัฐศาสตร์เพื่อตอบโต้อิทธิพลอังกฤษในอินเดียในยุคสมัยใหม่แต่เพียงเท่านั้น แต่ยืนยันในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งในฐานะผู้สืบทอดความคิดที่ลึกลับและนอกกรอบของอียิปต์โบราณ และในการเป็นสาธารณรัฐโรมันใหม่ด้วยการสร้างจักรวรรดิ (อีกครั้ง) และที่สำคัญที่สุด ด้วยการหันไปหาอียิปต์นั้น ฝรั่งเศสภายใต้รัฐบาลคณะปฏิวัติสามารถนำเสนอตัวเองเป็นผู้ปลดปล่อย ด้วยการทำให้อียิปต์เป็นอิสระจากจักรวรรดิออตโตมัน ดังนั้น ฝรั่งเศสจึงไม่เหมือนกับชาวโรมันที่บุกรุกดินแดนต่างๆ เพื่อการยึดครองขยายอาณาเขตเท่านั้น (และที่จริงแล้ว ก็ต่างจากการบุกครอบครองอินเดียของอังกฤษที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นไม่นานด้วย) เพราะฝรั่งเศสสามารถกล่าวอ้างว่าการบุกยึดอียิปต์ของพวกเขาเป็นการกระทำเพื่อเสรีภาพ (*liberté*) เพื่อกลบความย้อนแย้งของการปลดปล่อยอียิปต์เพียงเพื่อที่จะให้มาอยู่ใต้จักรวรรดิฝรั่งเศสนั้น ฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้แย้งว่าเป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของอียิปต์เอง เหมือนดังที่ ชาร์ล มอริส เดอ ตาลแลร็อง-เปริกอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสกล่าวไว้ว่า

อียิปต์เคยเป็นมณฑลหนึ่งของสาธารณรัฐโรมัน ดังนั้น
อียิปต์จึงต้องเป็นมณฑลหนึ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสด้วย
การปกครองของโรมันก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมในประเทศ
อันทรงงามแห่งนี้ แต่การปกครองของฝรั่งเศสจะนำมาซึ่ง
ความเจริญรุ่งเรือง ในขณะที่ชาวโรมันฉุดกระชากลาก
อียิปต์มาจากมือของกษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถด้าน
ศิลปะและวิทยาศาสตร์ ชาวฝรั่งเศสจะพาอียิปต์ออกมาจาก
เงื้อมมือของทรราชที่น่ารังเกียจที่สุดเท่าที่เคยปรากฏมา⁶

ถึงตอนนั้นโนโปลีเยนก็กลายเป็นนายพลที่ประสบความสำเร็จอย่าง
มากในกองทัพฝรั่งเศสแล้ว เขาเกิดเมื่อปี 1769 ที่เกาะคอร์ซิกา และเดิมที
เข้ารับราชการทหารในปี 1785 ก่อนหน้าการปฏิวัติเพียงเล็กน้อย เมื่อมา
ถึงปี 1796 เขานำกองทัพไปสู่ชัยชนะอย่างยิ่งใหญ่เหนือกองทัพออสเตรีย
ในอิตาลี เขายังเป็นหอกข้างแคร่ของคณะดีแร็กตัวร์ฝรั่งเศส ซึ่งหวงกังวล
อยู่กับการกุมอำนาจของพวกเขาเอง และรู้สึกวุ่นวายโนโปลีเยนกำลังได้รับ
ความนิยมมากเกินไป ดังนั้น การส่งโนโปลีเยนไปยังอียิปต์เพื่อนำคณะ
สำรวจก็ช่วยให้คณะดีแร็กตัวร์จัดโนโปลีเยนออกไปจากอิทธิพลทางการเมือง
ในกรุงปารีส อย่างไรก็ดี สำหรับโนโปลีเยนแล้ว นั่นแหละคือสิ่งที่เขา
ต้องการอย่างแท้จริง เพราะการเดินทางไปอียิปต์ไม่เพียงช่วยให้เขาหลีกเลี่ยง
ไม่ให้ชื่อเสียงของเขาที่ได้มาจากการปฏิวัติฝรั่งเศสต้องแปดเปื้อน
จากการที่อาจไปข้องเกี่ยวกับแผนการต่อต้านคณะดีแร็กตัวร์มากมายที่
กำลังก่อตัวขึ้นในกรุงปารีส แต่ยังเป็นโอกาสให้เขาสร้างความยิ่งใหญ่แก่
ตัวด้วยความสำเร็จทางการทหารจากการพิชิตครั้งนี้และด้วยความสำคัญ
ทางวัฒนธรรมอย่างยิ่งยวดของอียิปต์โบราณด้วย ในระหว่างที่เขาวางแผน
การสำรวจนั้น สิ่งทีโนโปลีเยนยึดถือเป็นแบบอย่างจากยุคโบราณกาล มิใช่
สาธารณรัฐโรมัน หากแต่เป็นจักรพรรดิออกัสตัส จักรพรรดิพระองค์แรก

ของโรม ผู้พิชิตอียิปต์ (และบังคับให้คลีโอพัตราภักดิ์กับมาร์ก แอนโทนีต้องกระทำอัตวินิบาตกรรม) และพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ผู้สร้างจักรวรรดิที่กว้างใหญ่จากทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไปจนถึงอินเดียเมื่อหลายศตวรรษก่อนหน้าจักรพรรดิออกัสตัส

คณะสำรวจของนโปเลียนออกเดินทางจากเมืองตูลง เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 1798 โดยมีทหารและกะลาสีเรือ 17,000 นาย ปืนใหญ่ 1,000 กระบอก และม้า 700 ตัว (ซึ่งนโปเลียนหวังว่าจะหาอูฐมาใช้เมื่อไปถึงอียิปต์แล้ว) และเมื่อมีเรืออีกหลายลำจากท่าเรืออื่นๆ มาเสริมทัพ คณะสำรวจของนโปเลียนก็กลายเป็นกองกำลังรบนอกประเทศที่ใหญ่ที่สุดที่มุ่งหน้าไปยังอียิปต์นับตั้งแต่ยุคโรมันโบราณในช่วงศตวรรษที่ 1 ก่อนคริสตกาล⁷ แต่นี่ก็ไม่ใช่การสำรวจทางการทหารธรรมดาๆ เพราะนอกจากความจำเป็นที่จะต้องพิชิตอียิปต์แล้ว ก็ยังมีความจำเป็นต้องศึกษาอียิปต์และกลายเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมอันเก่าแก่ด้วย ในหมู่ทหารจึงมีกลุ่มหนึ่งที่เรียกกันง่ายๆ ว่า “เลชาวองต์” (*les savants*) หรือ “ผู้รู้”⁸ ชาย 151 คนได้รับคัดเลือกจากทั่วทุกแขนงของความรู้และความสนใจ ทั้งนักสำรวจ วิศวกรโยธา ช่างเครื่อง วิศวกรเหมืองแร่ นักคณิตศาสตร์ นักธรรมชาติวิทยา นักดาราศาสตร์ ศิลปิน ผู้คุมแทนพิมพ์หนังสือ และประกอบไปด้วยบุรุษผู้เปี่ยมความรู้มากที่สุดในเวลานั้น เช่น นีกอลา-ฌัก กงเต (Nicolas-Jacques Conté) ผู้ประดิษฐ์ดินสอแกรไฟต์ กลุ่มเลชาวองต์ นั้น นำโดยนักวิทยาศาสตร์ ชื่อ ฌ็อง บัปติสแตอแซ็ฟ ฟูรีเยร์ (Jean-Baptiste Joseph Fourier)⁹ พวกเขาพกสำเนาหนังสือเกี่ยวกับอียิปต์ทุกเล่มที่หาได้ในฝรั่งเศสตอนนั้น รวมไปถึงเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์และอุปกรณ์ตรวจวัดต่างๆ มากมายมหาศาลติดไปด้วย

นโปเลียนเป็นกังวลอย่างมากว่าหากปัญญาชนระดับหัวกะทิเหล่านี้เกิดถูกสังหารหรือถูกพวกอังกฤษจับกุมตัวไปในระหว่างที่กองเรือเคลื่อนตัวจากฝรั่งเศสไปยังอียิปต์แล้วจะเกิดผลกระทบอย่างไรต่อฝรั่งเศส

ดังนั้น เพื่อที่จะบรรเทาโอกาสความสูญเสียใดๆ เหล่า เลชาวองด์ จึงถูกแบ่งกระจายไปอยู่บนเรือรบฝรั่งเศส 17 ลำเท่าๆ กัน และเพื่อเป็นการระมัดระวังยิ่งขึ้นไปอีก แต่ละกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (เช่น กลุ่มนักสำรวจ กลุ่มนักดาราศาสตร์ ฯลฯ) ถูกแบ่งไปขึ้นเรือคนละลำเพื่อที่จะให้มั่นใจว่า แม้หากเรือบางลำถูกยึดไป อย่างน้อยก็จะมีผู้เชี่ยวชาญในแต่ละแขนงที่จะเดินทางไปถึงอียิปต์ ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากธรรมเนียมเก่าแก่ที่ห้ามมิให้ทายาทราชบัลลังก์อังกฤษเดินทางด้วยกัน เพื่อที่จะให้มั่นใจว่าจะมีบุคคลในสายโลหิตอยู่รอดต่อไปในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุร้ายแรงระหว่างเดินทาง

แต่ก่อนที่คนกลุ่มนี้จะเริ่มทำงานได้ กองทัพฝรั่งเศสก็ต้องทำการกิจอันน่าขนพองสยองเกล้าอย่างการพิชิตอียิปต์ให้สำเร็จเสียก่อน นโปเลียนเดินทางถึงชายฝั่งอียิปต์ใกล้เมืองอเล็กซานเดรียในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1798 และเขาก็ไม่ยอมเสียเวลาเลย นโปเลียนมุ่งหน้าไปยังอเล็กซานเดรียทันทีที่กองทัพอังกฤษจะลงจากเรือจนครบถ้วนเสียอีก อเล็กซานเดรียเป็นเมืองท่าและเมืองการค้าที่มีกองทหารมัมลุกประจำการพวกมัมลุก (Mamluk) ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีเคยเป็นกองทหารทาสในโลกมุสลิม มีอำนาจมากขึ้นจนสถาปนาราชวงศ์ของตนเอง อีกทั้งปกครองอียิปต์และซีเรียมาตั้งแต่ยุคศตวรรษที่ 13 ถึงศตวรรษที่ 16 จากนั้นจึงถูกจักรวรรดิออตโตมันพิชิตและกลายเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรติดังกล่าว แต่พวกมัมลุกก็ได้รับมอบหมายให้ดูแลการบริหารราชการทั่วไปของอียิปต์ อย่างไรก็ดี เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 1790 จักรวรรดิออตโตมันก็ตกต่ำลงอย่างมากและพวกมัมลุกก็กลับมาควบคุมอียิปต์ได้อีกครั้ง และเป็นคนเพียงกลุ่มเดียวที่คอยปกป้องอียิปต์ อย่างไรก็ดี แสนยานุภาพของพวกมัมลุกค่อนข้างจำกัด อเล็กซานเดรียถูกนโปเลียนพิชิตภายในระยะเวลาเพียง 3 ชั่วโมงในวันที่ 2 กรกฎาคม 1798 ทั้งๆ ที่กองทัพนโปเลียนกลุ่มสุดท้ายลงจากเรือในวันที่ 3 กรกฎาคมด้วยซ้ำ

5 วันหลังจากยึดครองอเล็กซานเดรียได้สำเร็จ นโปเลียนก็ออกเดินทางพร้อมกองทัพมุ่งหน้าไปยังกรุงไคโร ซึ่งเป็นฐานที่มั่นของกองกำลังมัมลุก การยাত্রาทัพครั้งนี้เป็นการเดินทางที่แสนทารุณเป็นระยะทาง 200 กิโลเมตรผ่านทะเลทรายอียิปต์ในช่วงฤดูร้อนที่ร้อนระอุ กองทัพฝรั่งเศส ซึ่งสวมเครื่องแบบหนาเตอะที่หนักและอบอ้าว มียุทธโศปกรณ์ไม่พร้อมต่อการรบอย่างไม่น่าเชื่อ ทหารบางคนไม่พกแม้แต่กระตักน้ำด้วยซ้ำ พวกมัมลุกชุ่มน้ำละลายบ่อน้ำระหว่างทางเกือบทั้งหมด ทำให้ทหารฝรั่งเศสจำนวนมากต้องตายเพราะความกระหายน้ำและโรคเพ็ญแดด ทหารหลายคนเลือกที่จะฆ่าตัวตายแทนที่จะต้องเผชิญกับสภาพที่โหดร้ายต่อ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมาถึงกรุงไคโรในสภาพอดโรยเหี่ยวล้า จำนวนทหารก็ลดลง อีกทั้งกำลังใจก็ต่ำเตี้ย แต่กองกำลังนโปเลียนก็ยังพิชิตฝ่ายมัมลุกผู้ปกครองอียิปต์ได้ในสมรภูมิที่เป็นที่รู้จักในชื่อ การยุทธแห่งพีระมิด (Battle of the Pyramids) นโปเลียนเข้าไปถึงกรุงไคโรในฐานะผู้พิชิตอียิปต์เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 1798 ไม่ถึง 1 เดือนหลังจากที่เขาลงเรือที่ชายฝั่งของอียิปต์

แต่ความสำเร็จของนโปเลียนนั้นอยู่ได้ไม่นาน เพียง 6 วันให้หลังในวันที่ 1 สิงหาคม 1798 นายพลเรืออังกฤษชื่อ โฮราซิโอ เนลสัน (Horatio Nelson) ซึ่งถึงตอนนั้นเหลือตาและแขนข้างเดียว เพราะสูญเสียดวงตาและแขนอีกข้างไปในการสู้รบก่อนหน้านั้น ก็ล่องเรือเข้าไปยังอ่าวอาบูเคียร์ของอียิปต์บริเวณชายฝั่งเมดิเตอร์เรเนียน เขาได้รับคำสั่งให้กีดขวางฝรั่งเศสที่พยายามผนวกรวมอียิปต์เข้าไปอยู่ภายใต้จักรวรรดิ คำสั่งโดยรวมคือสร้างความเสียหายแก่ฝรั่งเศสให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อกองเรือของเนลสันมาถึงจุดที่กองเรือฝรั่งเศสจอดทอดสมออยู่ โดยที่ทหารส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลหลายร้อยกิโลเมตร เนลสันก็ตัดสินใจว่าสิ่งที่ชาญฉลาดที่สุดมิใช่การนำเรือเข้าฝั่งและพยายามตามหากองทัพของ

นโปเลียน แต่คือการสร้างความเสียหายต่อความสามารถในการครอง
น่านน้ำของฝรั่งเศสให้มากที่สุด และเขาก็ทำลายเรือรบของฝรั่งเศสได้
เกือบทุกลำอย่างรวดเร็วจนฝ่ายฝรั่งเศสเหลือเรือรบแค่ 2 ลำเท่านั้น ต่อมา
เนลสันได้รับการแต่งตั้งเป็นลอร์ดเนลสันจากความสำเร็จในครั้งนั้น และ
ที่จริงแล้วโรงศพที่เขาจะเข้าไปอยู่ก็ทำมาจากไม้จากเสากระโดงหลักของ
เรือธงฝรั่งเศสที่เขาจมในวันนั้น¹⁰ ด้วย

นโปเลียนมีเรือขนส่งเพียงพอที่จะนำทหารกลับบ้าน แต่ไม่มีเรือรบ
ที่จะอารักขาพวกเขา ซึ่งจะทำให้พวกเขากลายเป็นเป้าหมายที่จะถูกเด็ทหัว
ได้อย่างง่ายดายกลางท้องทะเลสำหรับกองทัพเรืออังกฤษ เขาจึงติดอยู่
ในอียิปต์อย่างรวดเร็วและกลายเป็นผู้พิชิตดินแดนที่บัดนี้ไม่อาจเดินทาง
ออกไปได้อย่างปลอดภัยเสียแล้ว อย่างไรก็ตาม ฝ่ายอังกฤษเองก็ไม่มีทหาร
เพียงพอที่จะต่อสู้กับนโปเลียนบนบก ดังนั้น จึงต้องจำยอมหยุดที่การ
ควบคุมท้องทะเล เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่
สามารถทำหายเขาบนบกได้ ในขณะเดียวกันตัวเขาเองก็ไม่สามารถที่จะ
เดินทางออกไปจากอียิปต์ได้ นโปเลียนจึงหันเหความสนใจมายังสิ่งสำคัญ
ลำดับที่ 2 ของการสำรวจอียิปต์แทน นั่นก็คือ การสำรวจเพื่อการค้นพบ

นโปเลียนก่อตั้งสถาบันวิชาการไอยคุปต์วิทยา เพื่อเป็นศูนย์กลาง
ทางปัญญาของกลุ่ม *เลชาวองต์* และความพยายามของพวกเขาในการ
สืบเสาะเพื่อเปิดเผยความลึกลับต่างๆ ของอียิปต์ โดยฟูรีเยร์ ในฐานะ
หัวหน้ากลุ่ม *เลชาวองต์* ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขาธิการถาวรของสถาบัน
ที่ทำการศึกษา 4 แขนงได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์กายภาพ เศรษฐ
ศาสตร์การเมือง และศิลปะกับอักษรศาสตร์ สำนักงานใหญ่ของสถาบันนี้
เคยเป็นวังของฝ่ายมัมลุก ตั้งอยู่บริเวณรอบนอกของกรุงไคโร และเป็น
สถานที่ซึ่งสมาชิกของสถาบันประชุมกันอย่างเป็นทางการในห้องที่เคยเป็น
ฮาเร็มของผู้ปกครองชาวมัมลุก¹¹ และเพียงไม่ถึง 1 ปีให้หลังในปี 1799
สถานที่นี้ก็เป็นที่อ่านรายงานอย่างเป็นทางการฉบับแรกเกี่ยวกับศิลา